

Čeští vědci aktualizují testy kognitivních funkcí. Pomohou s přesnější diagnostikou demence a budou zdarma

Spolu s vyšším průměrným věkem dožití se zvyšuje počet osob trpících různými chorobami spojenými se stárnutím. Zvyšuje se tak poptávka po metodách, jak tyto nemoci správně a včas diagnostikovat, jak je léčit a v nejlepší případě i, jak jejich vzniku zabránit. Mezi nejčastější duševní onemocnění u seniorů patří depresivní porucha a poruchy kognitivních funkcí (paměť, pozornost, atd.). Poruchy kognice jsou základním příznakem syndromů demence. O syndromu demence hovoříme tehdy, kdy narušení fyziologie mozku v důsledku např. cévní mozkové příhody či neurodegenerativního onemocnění způsobí natolik závažné zhoršení kognitivních funkcí, že je člověk neschopen samostatného života a je odkázán na pomoc a péči ostatních. Nejčastější příčinou pro rozvoj syndromu demence je Alzheimerova nemoc, kterou jen v České republice trpí odhadem cca 130 tisíc lidí. Odborníci z Národního ústavu duševního zdraví nyní realizují studii, která má za cíl vylepšit testy kognitivních funkcí u starší populace, a vytvořit testy nové.

Vhodné nástroje pro správné testování

„Normální je nepamatovat si všechno. I zdravý mladý člověk plný sil si pamatuje jen omezené množství informací, se kterými se setká. Od určité hranice už je ale zapomínání projevem poruchy. Horší výkon, než očekáváme, může být způsoben momentálním stavem únavy, úzkosti, starostí či deprese, nebo třeba bolesti doprovázející somatické onemocnění. Může ale také být projevem skutečné kognitivní poruchy v důsledku neurodegenerativního onemocnění mozku. Pro rozkrytí příčin slouží neuropsychologické vyšetření. Při něm by měl psycholog optimálně používat různé testy pro každou z domén kognitivních funkcí,“ popisuje PhDr. Hana Štěpánková, Ph.D. z Národního ústavu duševního zdraví.

Při každém klinickém vyšetření je nutné použít vhodné nástroje a výsledek porovnat s normativními údaji. U vyšetření, jako je např. odběr krve a stanovení hladiny cukru v krvi, jsou nástroje i srovnávací parametry dávno známy a rutinně se používají. U neuropsychologických testů tomu tak úplně není. Výkony v testech paměti, pozornosti, logického usuzování atd. jsou často závislé na věku, vzdělání, ale i na kultuře či jazyce vyšetřovaného. Proto je nutné mít metody adekvátní pro dané kulturní prostředí a disponovat věkovými a vzdělanostními standardy.

Spolehlivé testy přímo pro Čechy

V České republice byli dosud odborníci odkázáni na normativní údaje přejaté ze zahraničí. Proto se adekvátnosti neuropsychologických testů pro starší populaci, jejich úpravám a tvorbě norem podle české populace věnuje Národní normativní studie kognitivních determinant zdravého stárnutí (NANOK) řešená v Národním ústavu duševního zdraví (NUDZ) a podpořená Interní grantovou agenturou Ministerstva zdravotnictví. Jde o první takto rozsáhlou studii zaměřenou na neuropsychologické metody vhodné pro starší populaci v České republice. Cílem této studie je poskytnout normy pro testy kognice u jedinců nad 60 let. Jedním ze záměrů je také poskytnout metody včetně návodů a norem, které budou volně dostupné - k použití bez licenčních poplatků, které by se u řady momentálně používaných metod měly hradit.

První výsledky studie vědeckého týmu NANOK vedeného MUDr. Miloslavem Kopečkem, Ph.D. byly již publikovány v mezinárodních i českých odborných časopisech a jsou referovány na odborných konferencích. V nejnovější práci publikované v České a slovenské neurologii a neurochirurgii např. autoři nepřímo zpochybňují dosud u nás užívanou jednotnou hranici pro záchyt demence pomocí

Mini-Mental State Examination (MMSE), pro tento účel nejčastěji používaného testu. „Ve své práci ukazujeme, že výkon v MMSE je také závislý na věku i vzdělání. Pokud se nebere v potaz věk i vzdělání, mohou být někteří jedinci chybně označeni za pacienty se syndromem demence a naopak mladší a vzdělanější jedinci nemusí být jednotně stanovenou hranicí pro tento test zachyceni,“ říká autorka článku PhDr. Hana Štěpánková, PhD.

Vylepšené testy paměti

V dalším již publikovaném výsledku týmu představil Mgr. Ondřej Bezdíček, Ph.D. nový test - Filadelfský test verbálního učení, což je zkouška zapamatování si seznamu 12 slov ze tří kategorií. Test poskytuje základní údaje o učení a paměti. Studie testu byla publikována v oficiálním časopise americké Národní akademie neuropsychologie „The Clinical Neuropsychologist“. Test vznikl ve spolupráci s uznávanými zahraničními neuropsychology na základě frekvenční analýzy slov na české populaci, jedná se tak o konstrukčně nový test s vlastními normativními daty, který je mezinárodně srovnatelný a oproti dříve používanému testu má podrobnější normy pro starší populaci. V nejbližší době navíc vědci na webu NUDZ nabídnou zdarma software, který psychologům, již tento test budou využívat, pomůže s jeho vyhodnocením. NUDZ zároveň na svých stránkách nabídne anglickou mutaci tohoto programu pro partnery, kteří se na vývoji testu podíleli (Drexel University College of Medicine, Philadelphia; University of Utah; University of Illinois; a University of Florida).

Studie NANOK z NUDZ je založena na pečlivě sestaveném designu sběru a zpracování velkého množství dat za přispění řady kolegů, ale především je realizována za ochotné spolupráce seniorů z celé republiky. V prvním roce vstoupilo do studie 568 seniorů v 12 krajích ČR, z měst i venkova. Každoročně absolvují vyšetření, které trvá cca 1,5 hodiny a sestává z řady neuropsychologických testů, dotazníků a jiných metod, o kterých se ví, že nějakým způsobem souvisejí s kognitivním stavem (např. diskriminace a identifikace pachů). Data pro NANOK sbírá tým 25 vyškolených osob, převážně psychologů. „Všem zúčastněným patří za tuto dlouhodobou spolupráci velký dík. NANOK rozšířením portfolia metod a upřesněním jejich použití přispěje k včasné i statisticky podložené diagnostice kognitivních poruch, které sužují seniory a přeneseně pak i jejich pečovatele. Včasná a správná diagnostika je základním předpokladem volby správné medikace, realizace režimových opatření a zlepšení kvality života pacientů a jejich blízkých,“ uzavírá doktorka Štěpánková.